

Zie, hier is uw God!

Studies in Jesaja 40

Indeling van het boek Jesaja

Het is goed eerst eens te kijken naar de indeling van het boek Jesaja, zodat we kunnen zien welke plaats Jesaja 40 inneemt in het hele boek. Dat helpt ons het hoofdstuk beter te begrijpen. Het boek Jesaja telt 66 hoofdstukken, die uiteenvallen in drie hoofddelen:

- hoofdstuk 1-35: eerste profetische deel;
- hoofdstuk 36-39: een geschiedkundig deel;
- hoofdstuk 40-66: tweede profetische deel.

Als kernwoord van het eerste profetische deel (hoofdstuk 1-35) zouden we ‘oordeel’ kunnen noemen. Als kernwoord van het tweede profetische deel (hoofdstuk 40-66) zouden we ‘vertroosting’ kunnen noemen. Deze twee delen en hun trefwoorden liggen besloten in de namen van de twee zonen van Jesaja. De naam van de oudste is Schear-Jashub en dit betekent: ‘een overblijfsel zal zich bekeren (of: terugkeren)’. Het beloofde herstel is de grote vertroosting voor het volk, wanneer het in de Babylonische ballingschap zal zijn. Deze zoon past bij het tweede grote profetische deel. De naam van de jongste is Maher-Schalal Chaz-Baz en dit betekent: ‘haastend tot de roef, is hij snel tot de buit’. Dit is een naam die over verovering (als oordeel) spreekt, en dit slaat op het eerste grote profetische deel.

Het eerste profetische deel (Jes. 1-35) valt vervolgens weer uiteen in drie hoofddelen. De eerste twaalf hoofdstukken gaan over het verval van Juda en Jeruzalem, met enige hoop op herstel door Immanuël. De hoofdstukken 13-27 zijn godsspraken over de naburige volken rondom Israël. De hoofdstukken 28-35 gaan over de wereld, en de toekomstige heerlijkheid waarin alle volken zullen delen; maar eerst komen er weeën en verwoestingen. Aan het einde van elk van deze drie delen staat een loflied (resp. de hoofdstukken 12, 26 en 35).

Het geschiedkundige deel (Jes. 36-39) gaat over het volk ten tijde van koning Hizkia, en dit deel dient ter bevestiging van de profetische gedeelten. Dit geschiedkundige deel valt zelf uiteen in twee delen. De hoofdstukken 36-37 gaan over de invasie van de Assyriër in Juda, Hizkia’s gebed, de boodschap van de profeet aan de koning en het oordeel over het

Assyrische leger. Dit hoort bij het eerste profetische deel en toont ons dat er verovering en verwoesting komen, ook al wordt Juda gered van de Assyriër. De hoofdstukken 38-39 gaan over Hizkia’s ziekte en zijn herstel. Dit hoort bij het tweede profetische deel en laat herleving en vertroosting zien.

Het tweede profetische deel valt eveneens uiteen in drie delen, van elk negen hoofdstukken (Jes. 40-66). De hoofdstukken 40-48 gaan over de verlossing uit Babel, met uitzondering van de goddelozen, die geen vrede hebben. Tevens is er de twist van de Here met Zijn volk omwille van de afgoden. Centraal in dit subdeel staat Kores als verlosser (Jes. 44:28-45:1). De hoofdstukken 49 tot 57 handelen over het lijden en de verheerlijking van de Knecht des Heren. Tevens is er de twist van de Here met Zijn volk vanwege de verwerping van de Messias. Centraal in dit subdeel staat de verwerping en de verhoging van de Knecht des Heren (Jes. 52:13-53:12). De hoofdstukken 58 tot 66 gaan over het uiteindelijke herstel en de gevolgen daarvan. Centraal in dit subdeel staat de komst van de Messias (Jes. 61-63). Tussen elk van deze delen staat de zin: ‘de goddelozen hebben geen vrede’ (Jes. 48:22; 57:21). Helemaal centraal in dit tweede profetische deel staat de zinsnede: ‘maar de Here heeft de ongerechtigheid van ons allen op Hem doen neerkomen’ (Jes. 53:6b). Dat is immers de grond voor de verlossing en het herstel.

Een opmerkelijk feit is dat in dit tweede profetische deel dertien keer de naam ‘Verlosser’ gebruikt wordt voor God (maar nooit in het eerste deel van het boek). Daarmee in overeenstemming komt ook dertien keer het woord ‘vertroosting’ voor, in de een of andere vorm (slechts één keer in de rest van het boek). Dit tweede profetische deel wordt ook wel het evangelische of nieuwtestamentische deel van de profeet Jesaja genoemd. Het is opmerkelijk dat een vers uit het eerste hoofdstuk van dit deel, nl. Jesaja 40:3, geciteerd wordt in elk van de evangeliën om het werk van Johannes de Doper, de heraut van Christus, te typeren (Matt. 3:3; Marc. 1:2-3; Luc. 1:76; Joh. 1:23).

God in Jesaja 40

Het eerste hoofdstuk van het tweede profetische deel is dus Jesaja 40. In dat hoofdstuk wordt zeven keer de naam God gebruikt (Jes. 40:1,3,8,9,18,27,28). Zes keer staat er het Hebr. 'Elohiem' (meervoud van 'Eloah'). Deze naam wordt in het bijzonder gebruikt om Hem als de Allerhoogste, de opperste God, te typeren. Het drukt Zijn suprematie uit boven alles en iedereen. In vers 18 staat de korte vorm 'El', waarbij het gaat om het aanduiden van de Almachtige. Deze naam 'El' wordt heel vaak gebruikt in Jesaja 40-48, het gedeelte waarin God zich boven de afgoden stelt.

We moeten ons goed realiseren dat met Jesaja 40 het 'troost-deel' van dit boek begint. Zie meteen het tweevoudige 'troost' in Jesaja 40:1. Dat is omdat Juda wordt gezien als reeds in ballingschap in Babylon (Jes. 48:20), en Jeruzalem als verwoest (Jes. 44:26), hoewel het nog niet zo ver was. Maar Jesaja schrijft alsof dit wel reeds het geval is. Zijn geadresseerden zijn, in het bijzonder in dit tweede profetisch deel, de toekomstige generatie die in ballingschap zal zijn. De rode draad is dan ook vertroosting, omdat God zal herstellen. Jesaja wil het volk dat in ballingschap zal zijn, bemoedigen en vertroosten. Hij doet dit door hen ervan te verzekeren dat er een God is, die hen kán verlossen en zál verlossen, zelfs al lijken de omstandigheden op dat moment helemaal tegen te zitten. Om het veertigste hoofdstuk van Jesaja (en eigenlijk het hele tweede profetische deel) te vatten, moeten we ons proberen in te leven in de gelovige ballingen in Babel. We moeten ons in gedachten verplaatsen naar die tijd, alsof wijzelf daar zouden zijn. Daarbij dienen wij ons dan de vraag te stellen wat het voor hen betekende deze woorden van Jesaja te lezen. Dan begrijpen wij beter waarom deze dingen geschreven zijn en wat de strekking ervan is.

Het veertigste hoofdstuk kan in drie delen verdeeld worden. De verzen 1-11 kondigen de verlossing en de komst van de Verlosser aan. De verzen 12-26 spreken over de grootheid en de majesteit van de Verlosser. De verzen 27-31 vertellen dat de Verlosser naar Zijn volk omziet.

'Troost, troost', zegt uw God

De eerste keer dat we de naam 'God' tegenkomen, is direct in het eerste vers van Jesaja 40. God zegt Zijn volk troost toe. Niet slechts éénmaal, maar tweemaal. Zo wordt de troost beklemtoond, die God Zijn volk toezegt. De troost bestaat uit drie zaken (vs. 2). Ten eerste is de tijd van het lijden volbracht. Het volk mag uitzien naar een verandering in hun toestand. Jesaja spreekt hier vooruitziende naar het einde van de Babylonische ballingschap. Ten tweede is de ongerechtigheid uitgeboet. Daarmee is het volk zijn ongerechtigheid kwijt, en er zal niet meer op worden teruggekomen. Ten derde heeft het uit de hand van de Here dubbel ontvangen voor al zijn zonden. Dit lijkt op

het eerste gezicht geen reden tot troost te zijn. Het 'dubbel' dient echter opgevat te worden in de zin van 'volledig'. Het oordeel dat het volk heeft ondergaan, is volledig en er volgt dus geen oordeel meer voor de zonden waarvoor het reeds is geoordeeld. Er is geen vervolg meer van het gericht, het is afdoende geweest. Het volk is daarmee vrij van oordeel. Het kan weer met een schone lei beginnen. Wat een verademing is dit!

Alles moet wijken voor God

Na de troostaankondiging en de verzekering dat er een einde aan het lijden is gekomen, gaat het verder. Het volk gaat niet over van een negatieve toestand in een neutrale toestand. Nee, het gaat een positieve toestand tegemoet. Hoe de toestand nu ook mag zijn, al is er sprake van woestijn en wildernis, toch zal daarin een baan worden gemaakt voor God (vs. 3). Woestijn en wildernis doen denken aan een ontoegankelijk gebied. De aangekondigde verlossing leek zo goed als onmogelijk. Wie zou het volk uit de situatie van de ballingschap, uit het machtige Babel, kunnen redden? Maar Jesaja gebruikt hier een mooi beeld. Wanneer een koning of een vorst reisde naar een moeilijk bereikbare plaats, dan werden de wegen effen gemaakt zodat de koning erover kon trekken (vs. 4). Putten werden gevuld en obstakels werden uit de weg geruimd, totdat er een effen baan was. Voor de komst van God Zelf wordt dat nog veel grootser gezien. Het gaat niet om putten en hobbels, maar om bergen en dalen. Hoe groot de obstakels of de dalen ook mogen zijn, en hoe onmogelijk om daar een weg te banen, de komst van God valt niet tegen te houden. Voor Hem wordt de rode loper uitgerold. De heerlijkheid van de Here zal zich openbaren; en al wat leeft zal het zien (vs. 5).

Jesaja kijkt hier heel wat verder dan het einde van de Babylonische ballingschap. Hij kijkt naar het einde van de tijd, naar het Vrederijk waarin de heerlijkheid van God de aarde zal vervullen. Dat lijkt misschien op het eerste gezicht onmogelijk. Maar dat is het niet voor God! Ook al keert heel de wereld en iedere macht zich tegen God, Zijn tegenwoordigheid breekt baan en de tegenstanders moeten het afleggen tegen God! Zoals gezegd, wordt het volk geen neutrale toestand maar een positieve toestand voor ogen gesteld. De heerlijkheid van God, die het volk had verlaten (Ezech. 9:3; 10:4, 18-19; 11:22-23), keert terug (Ezech. 43:1-5, 7; 44:4).

Gods woord houdt eeuwig stand

Gods heerlijkheid zal zich manifesteren, want de mond van de Here heeft het gesproken (vs. 5). De volgende keer dat we de naam 'God' tegenkomen is in vers 8, waar staat dat Zijn woord eeuwig stand houdt. Beide verzen gaan erover dat wat God zegt, ook daadwerkelijk zal gebeuren en niet tegen te houden is (vgl. Jes. 14:24). Wat een bemoediging is dat voor het volk in ballingschap! En dat is het ook voor ons vandaag. God heeft gesproken over dingen die nog

gaan komen, en wij mogen vast en zeker weten dat het ook zó zal gebeuren. Gods woord is eeuwig. Wat Hij heeft gezegd, zal Hij vervullen.

Om dat te onderstrepen wordt in de verzen 6-8 gesproken over alle vlees dat gras is, en over schoonheid die verwelkt zoals die van een bloem in het veld. Een statement over de vergankelijkheid van de mens: het gras verdort en de bloem valt af. Dat gebeurt wanneer de adem van de Here erover waait (vs. 7). De adem van de Here staat hier voor een vernietigend oordeel (Jes. 11:4; vgl. 2 Tess. 2:8). Alleen Zijn adem is voldoende om de strijd te winnen. Bij 'alle vlees' is natuurlijk ook Babel inbegrepen; en meer in het bijzonder zullen de ballingen hieraan hebben gedacht, vermoed ik. Geen macht is opgewassen tegen God, Zijn woord is eeuwig en niemand kan het keren (Jes. 14:27).

God, de machtige Koning en de zorgzame Herder

Jesaja heeft tot dusver aangekondigd dat de lijdenstijd voorbij is, dat er een herstel zal plaatsvinden waarbij de heerlijkheid van de Here zich zal openbaren, en dat niemand iets aan dit voornemen van God kan veranderen. Daarom mag het volk alvast de stem verheffen als een vreugdebode met de vreugdekreet: 'Zie, hier is uw God!' (vs. 9).

Vervolgens wordt God in een tweevoudig karakter voorgesteld (vs. 10-11). Eerst wordt Hij voorgesteld als de machtige Koning, die met kracht zal heersen. Zijn arm zal heerschappij oefenen. De arm spreekt van kracht, zoals vaker in Jesaja het geval is (Jes. 51:5, 9; 52:10; 59:16; 62:8; 63:5). God is de overwinnende Koning, die loon en vergelding, d.i. zegen meebrengt voor Zijn volk (vgl. Jes. 62:11). Maar evenzeer als God ontzagwekkend is in Zijn kracht, is Hij ook de zorgzame Herder van Zijn volk. Hij weidt Zijn kudde. Dat wil zeggen dat Hij voor Zijn volk zorgt, zoals een herder de kudde van grazige weiden en rustige wateren voorziet (Ps. 23:1-2). Het beeld wordt hier bijzonder teer gemaakt, door ook Gods zorg voor de zwakken voor te stellen. De sterke arm die in vers 10 heerschappij oefent, draagt in vers 11 zorgzaam de lammeren en brengt ze bijeen in Zijn schoot. De zogende ooiën worden zachtjes geleid. We zien dus een machtige God, die zorgzaam voor de Zijnen zorgt.

Daarmee wordt het eerste deel van Jesaja 40 afgerond. Zoals eerder opgemerkt, gaat het in deze eerste elf verzen om het aankondigen van de verlossing en de komst van de Verlosser. Alles wat van God gezegd wordt, is daarop gericht. Dan verandert het accent iets in dit hoofdstuk. Het lijkt wel alsof er in stilte een vraag wordt gesteld: Is God eigenlijk wel in staat om die verlossing te bewerken? Hoe het ook zij, de verzen 12-26 spreken over de grootheid en de majesteit van God, de Verlosser.

God is met niets of niemand te vergelijken

In Jesaja 40:12-26 komen we maar één keer de naam God tegen. Het is opmerkelijk dat het hier precies de slechts éénmaal gebruikte vorm 'El' is (de zes andere keren is het 'Elohiem'). Zoals gezegd, is het de aanduiding van de Almachtige en wordt deze verkorte vorm 'El' heel vaak gebruikt in Jesaja 40-48. Drie keer wordt deze naam als een verklaring in dat gedeelte gebruikt: 'Ik ben God', dus 'El' (Jes. 43:12; 45:22; 46:9). Daarmee is dan alles gezegd en is alles beslist. In Jesaja 40-48 staat God tegenover de afgoden. Telkens opnieuw blijkt dat er maar één God is; en dat is Hij, die 'El' is! De eerste keer wordt bij de verklaring 'Ik ben God' nog vermeld: 'vóór Mij is er geen God geformeerd en na Mij zal er geen zijn' (Jes. 43:10). De tweede keer wordt de verklaring 'Ik ben God' aangevuld met de woorden: 'en niemand meer' (Jes. 45:22). De derde keer wordt deze verklaring aangevuld met de woorden: 'en er is geen ander, God, en niemand is Mij gelijk' (Jes. 46:9). Dat is telkens klare taal.

In Jesaja 40:12-26 wordt de lezer voor een uitdaging gesteld: 'Met wie dan wilt u God vergelijken en welke vergelijking op Hem toepassen?' (vs. 18, 25). God wordt eerst voorgesteld als de machtige Schepper (vs. 12), die in staat is de schepping te meten en te wegen. Daarbij heeft Hij geen hulp van iets of iemand nodig (vs. 13-14). Wat zouden dan de volken zijn? En ook Babel, dat het volk van God onderdrukt en groot en machtig lijkt? De volken zijn niet meer dan een druppel aan een emmer, een stofje aan een weegschaal (vs. 15). De rijk beboste Libanon heeft niet genoeg hout om een passend altaar te maken, en er zijn niet genoeg dieren om een waardig offer te brengen (vs. 16). Zo groot is Hij. De volken zijn dan ook nietig en ijdel in vergelijking met God (vs. 17). Zo stelt de profeet Jesaja Gods grootheid voor tegenover de schepping.

Vervolgens wordt Gods grootheid gesteld tegenover de afgoden (vs. 18-20). Maaksels zijn het met materiaal dat God geschapen heeft, voor rijk en arm elk wat wils. Hoe zou dat enigszins vergelijkbaar zijn met Hem? Daarna wordt Gods grootheid in Zijn regeringswegen voorgesteld (vs. 21-24). Hij troont boven de aarde en Hij breidt de hemel uit als een doek en spant hem uit als een tent voor de mensen om te wonen. Machthebbers op de aarde zijn dan ook ijdelheid. Het is God die regeert. Hij controleert de geschiedenis van de wereld. Wat zal dat bemoedigend zijn geweest voor het volk in ballingschap. Zo snel als een rijk of een machthebber kan opkomen, even snel kan het door God ook weer worden tenietgedaan. Want Hij is niet alleen de Schepper, Hij overziet ook heel Zijn schepping (vs. 25-26). Er is niets dat aan Zijn oog ontsnapt. Hoe zou deze grote God niet in staat zijn om Zijn volk te verlossen?

God ziet

Het tweede deel van Jesaja 40 stelt ons dus de grootheid van God voor. Er valt niets of niemand met Hem te vergelijken. Het derde en laatste deel van dit hoofdstuk (Jes. 40:27-31), vertelt dat die grote en machtige Verlosser wel degelijk naar Zijn volk omziet. Opnieuw lijkt het alsof hier een vraag wordt voorondersteld. De verlossing mag dan wel aangekondigd worden en God mag dan wel in staat zijn om het te doen, maar zal Hij ook daadwerkelijk verlossen? Kijkt God echt naar Zijn volk om?

Haast verwijtend stelt God een vraag aan Zijn volk (Jes. 40:27). Waarom denkt het volk dat zijn God het vergeten is, dat Hij niet ziet wat er gaande is? Het is een vervolg op de twee verzen ervoor, dat er niets aan Gods aandacht ontsnapt (vs. 25-26). God bevestigt hier dat dan toch zeker Zijn eigen volk niet aan Zijn aandacht ontsnapt! Meer nog, Hij zal Zijn volk vast en zeker recht verschaffen. Hij laat Zichzelf in vers 27 door het volk 'mijn God' noemen. Vijf van de zeven keer dat de naam God voorkomt in Jesaja 40, wordt die met een bezittelijk voornaamwoord gekoppeld aan het volk, door de woorden 'uw', 'onze' of 'mijn'. Jazeker, Hij heeft Zichzelf verbonden aan Zijn volk en Hij blijft het trouw. Zijn oog is heel in het bijzonder op Zijn volk gericht. Wat Hij Zijn volk beloofd heeft, zal Hij ook doen. Dat mogen ook de gelovigen vandaag weten. Gods oog is op hen gericht, Hij verliest hen niet uit het oog. Vroeg of laat maakt God ook voor hen alles goed.

Vier dingen over God

Ten slotte worden er nog vier dingen over God gezegd, als een soort samenvatting van het voorgaande (Jes. 40:28). God is een eeuwig God, en Hij staat tegenover alles wat vergankelijk is (vgl. vs. 8). Hij is de Schepper van de gehele aarde en Hij is dus ver verheven boven de schepping, die Hij in Zijn hand heeft (vgl. vs. 12). Hij wordt niet moe of mat, er ontsnapt dan ook niets aan Zijn aandacht (vgl. vs. 27). Zijn verstand is niet te doorgronden (vgl. vs. 14). Hij weet dus wel wat Hij doet, en Hij weet altijd raad.

Wie de Heer verwachten

Als een eindconclusie worden de gelovigen bemoedigd (Jes. 40:29-31). Wie moe is, krijgt kracht; en wie zwak is, krijgt sterkte. Zij mogen nieuwe kracht putten. Kracht die hen doet opvaren als arenden en die hen sterkt om door te gaan. Het lijkt erop dat met deze beeldspraak reeds wordt gezinspeeld op het vertrek uit Babel. Hoe het ook zij, de gelovigen onder het volk zullen vast zijn bemoedigd en gesterkt door hetgeen Jesaja hier heeft opgeschreven. Zoals gezegd, is Jesaja 40 het eerste hoofdstuk van het profetische deel dat hoop, verlossing en troost uitstraalt. En wat een mooie en indrukwekkende lichtstralen toont het voor hen die Hem, de Allerhoogste en de Almachtige, verwachten!

Oude Sporen 2012

